



Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
diarienummer N2024/00248

Betänkande Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Foder & Spannmål är en branschförening för svenska företag som tillverkar eller handlar med foder, spannmål och insatsvaror till lantbruket.

Sammanfattning

Foder & Spannmål är positiva till utredningens förslag, som vi menar pekar i rätt riktning för att förbättra livsmedelsberedskapen. En förmågehöjning tidigt i livsmedelskedjan är mest ändamålsenlig, mest flexibel och mest kostnadseffektiv.

Viktiga samhällsfunktioner inom livsmedelssystemet (kap 5)

Utredningen inkluderar i samhällsviktiga funktioner i livsmedelsberedskap primärproduktion, livsmedelstillverkning, livsmedelsdistribution, måltidsverksamhet, livsmedelssäkerhet, djurhälsa och djurskydd samt utrikeshandel.

Våra medlemsföretag, som verkar tidigt i livsmedelskedjan, före och efter primärproduktionen, tillverkar runt två miljoner ton foder till svenska lantbruksdjur årligen samt tar emot majoriteten av den spannmål som skördas varje år. Utan våra medlemsföretag skulle en svensk animalieproduktion inte fungera och det som odlas på fälten skulle inte nå från odlaren fram till livsmedelsindustrin. Våra medlemsföretag förser också primärproduktionen med till exempel utsäde, växtnäring, växtskyddsmedel och andra förnödenheter, utan vilka växtodlingen inte skulle kunna bedrivas.

Vad gäller den uppsamlade spannmålshandeln som våra medlemmar bedriver, kan kort noteras att den spannmål som odlas tas emot på våra medlemsföretags mottagningar runt om i landet. Under ett år med en stor skörd på runt sex miljoner ton är det uppskattningsvis runt fyra miljoner ton som passerar genom våra medlemmars anläggningar.

Merparten tas emot på mottagningarna under skörd. Spannmålen vägs då in, analyseras, rensas, torkas, kyls, sorteras, lagras och förädlas av våra medlemmar. Olika sorters rensning eller sortering görs för att få fram önskad kvalitet. Sortering och bearbetning sker genom ett antal olika tekniker för att få fram de kvaliteter som svarar mot kundernas krav i vidareförädlingen och de legala förutsättningar som finns i fråga om till exempel gränsvärden. Det är många gånger en känslig och svårhanterlig vara som tas emot. Om den inte hanteras eller lagras in på rätt sätt försämras eller

förstörs den. Kvaliteten kan försämrats, svampar och insekter kan angripa den och dylikt. Våra medlemmar arbetar hårt för att hålla varan sund och frisk. Det har varit särskilt utmanande efter höstens skörd.

Utredningen har helt korrekt noterat att det är ett system som ska förbättras. För att förbättra ett system är det väsentligt att ha en fullständig bild av systemet. Vi saknar en tydlig beskrivning av våra medlemsföretags avgörande funktion för livsmedelskedjan i utredningen och vi vill därför framhålla denna tydligt. Spannmålen som odlas runt om i landet hoppar inte av sig själv från fälten till kvarnarna, foderfabrikerna, exportbåtarna eller etanolindustrin. Det är våra medlemsföretag som ser till att rätt spannmål hamnar hos rätt köpare och de gör det på ett kostnadseffektivt och säkert sätt.

Förutsättningar för inhemsk livsmedelsproduktion (kap 6)

Den svenska livsmedelsproduktionen vilar på många beroenden, varav utredningen har lyft fram flera centrala och relevanta sådana. Våra medlemsföretag producerar exempelvis utsäde och foder samt handlar med växtskyddsmedel, gödselmedel och andra insatsvaror till lantbruket. Tillgången till sådana är grundläggande för hela den fortsatta produktionen av livsmedel.

Vi vill framhålla, med särskilt avseende på lantbruket och det transportbehov som finns i hela livsmedelssystemet, att produktionen av livsmedel bör prioriteras högt vid fördelning av drivmedel. En prioritering lägre än näst efter militära behov och de behov som finns hos ordningsmakt och räddningsfordon vore olycklig. Även i ett scenario där beredskapslager av nödvändiga insatsvaror finns, strategiskt placerade på ett sätt så att transportbehovet minimerats, kommer behovet av drivmedel för lantbruket och behovet av transporter i livsmedelskedjan vara påtagligt.

Vi vill också särskilt understryka behovet av importerad mineralgödsel. Någon inhemsk produktion av sådan finns inte och behovet kan inte, liksom för drivmedel och givet de volymer det rör sig om, tillgodoses utan fungerande sjötransporter.

Beredskapslagring inom jordbruksområdet ska införas (kap 16.3)

Alla produktionsgrenar är viktiga

Utredningen bedömer att beredskapslagring av insatsvaror för produktion av vegetabilier har störst användningsområde och därmed flexibilitet. Vi instämmer i att spannmål, givet sin mångsidighet, stora användning och goda lagringsegenskaper är en sådan vara som lämpar sig väl för beredskapslagring.

Vår övergripande inställning är att det är viktigt att skapa en robusthet i alla produktionsgrenar. Animalieproduktionen är en väsentlig del av den svenska livsmedelsproduktionen som behövs under både normala omständigheter och eventuellt höjd beredskap. Inte sällan ges i den allmänna

debatten uttryck för uppfattningen att vi i kristider kan ställa om från att äta animaliska livsmedel till vegetabiliska. Problemet med det resonemanget är att det bygger på att vi kan hantera större volymer än i dagsläget på kvarnsidan - en kapacitet som varken finns eller oss veterligen planeras.

Det finns flera skäl för att stärka och prioritera animalieproduktionen, även inför en eventuellt höjd beredskap. Foderspannmål måste således också omfattas av beredskapslagringen i syfte att ge förutsättningar för animalieproduktionen även under andra förutsättningar än fredstida.

Geografisk placering

Vi instämmer i bedömningen att insatsvaror bör lagras så nära dess tänkta användningsställe som möjligt. I fråga om spannmål för humankonsumtion är det då nära kvarnar, foderspannmål nära foderindustrin, växtnäring nära växtodlaren etcetera. Kan vi minimera behovet av transporter är det något som underlättar i händelse av bristande tillgång på sådana.

Förutsättningar och former för lagerhållning

Beredskapslagringen bör hanteras i den redan befintliga infrastrukturen. Noteras bör att antalet spannmålsanläggningar av det slag som finns bland våra medlemmar är väsentligt lägre än antalet primärproducenter som odlar spannmål. Beredskapslagring av spannmål, nästan oavsett dess tilltänkta dimensioner, medför lagring av mycket stora volymer. Kostnadseffektiviteten i hanteringen av spannmål har sin grund väsentligen i volym. En avtalsmässig hantering med spannmålshandeln är därför den mest effektiva administrationen. Spannmålshandeln har också, givet sin ovan beskrivna funktion, bäst förutsättningar att klara de kvalitetskrav, krav på långtidslagring, kapacitet för torkning och annat som bör ställas på beredskapslager. Våra medlemsföretag är till sina förutsättningar väl lämpade för uppgiften och har den kunskap som behövs för att möta de önskemål som finns vad gäller exempelvis kvalitets- och hygienfrågor.

Till sin form bör beredskapslager av spannmål hanteras som omsättningslager, där lagerhållaren kan omsätta lagren med en hög grad av flexibilitet och samtidigt garantera efterfrågad lagringskapacitet över tid. En god dialog mellan upphandlande myndighet och leverantörerna är väsentlig för att minimera till exempel marknadsstörningar.

Tidsaspekt för uppbyggnad

Beredskapslagring av insatsvaror, särskilt i fråga om spannmål för olika ändamål, kräver mycket stora volymer nästan oavsett vilken tidslängd som lagerhållningen planeras utifrån. Som utredningen, liksom flera andra remissinstanser, framhåller kan vi inte i kris producera det som vi inte kan producera i fredstid. Näringslivets konkurrenskraft är därför central, både under normala förhållanden och annars. En viktig aspekt är därför att uppbyggnaden av beredskapslager bör medföra så liten påverkan som möjligt på marknadens normala funktion, för att inte hämma dess konkurrenskraft. Stora ingrepp under kort tid kommer att störa marknaden kraftigt och sänka

konkurrenskraften. För att så långt som möjligt undvika marknadsstörningar är det viktigt att börja uppbyggnaden så snart som möjligt och göra uppbyggnaden etappvis under flera odlingssäsonger.

Finansiering (kap 18)

Vi instämmer i utredningens förslag att kostnaderna för livsmedelsberedskapen ska belasta statsbudgeten. Livsmedelsberedskapen är ett samhällsintresse och som sådant hör dess finansiering hemma där. Det är också ett förslag som helt saknar alternativ. Att marknaden skulle finansiera uppbygganden är en omöjlighet.

Stockholm den 16 maj 2024



Pontus Thureson
verkställande direktör